

ANA PRAČEK-KRASNA, MOJA AMERIŠKA LETA

V počastitev osemdesetletnice pesnice, pisateljice, časnikarke in urednice Ane Praček-Krasne iz Ajdovščine (rojena je bila v Dolgi poljani na Vipavskem) je založba Lipa izdala *Moja ameriška leta**, izbor njenih proznih sestavkov in aktualnih, publicističnih zapisov o avtoričinem izredno zagnanem in ustvarjalnem kulturnem in političnem delu med slovenskimi izseljenci v ZDA. Knjiga, druga njena v zadnjih nekaj letih pri Lipi, je formalno razdeljena v dva cikla; »Iz težkih dni« prinaša literarna dela, nastala predvsem v tridesetih letih, kratke tekste s socialno in narodnostno tematiko. Drugi del, »Iz mojih zapisov«, obsega predvsem izbor njenih časnikarskih sestavkov, glos, spominskih in dokumentarnih zapiskov o ameriških Slovencih in njihovih stikih s starim krajem.

Ana Praček-Krasna je preživela v ZDA kar 52 let, dovolj torej, da je spoznala ameriško življenje in celino do podrobnosti in hkrati doživljala tudi bistvene družbenopolitične in zgodovinske spremembe v domovini. Z njo je ohranila tesne vezi do začetka sedemdesetih let, ko ji je Primorska v slobodni novi Jugoslaviji ponudila nov dom in slovensko zavetje. Od tu morda njena notranja nuja izpovedati usodo slovenskega izseljenštva v ZDA v 20. stoletju, kot jo je sama doživljala in v javnem delu tudi sodoživljala v tesnih stikih z drugimi Slovenci in Jugoslovani. Zato so njeni dokumenti vredni vse pozornosti in priznanja. Razkrivajo in dopolnjujejo zgodovino slovenskega naroda v njegovih zunajjugoslovanskih dimenzijah.

Izpoved Ane Praček-Krasne je avtentična in dokumentarna, saj prinaša

(* Ana Praček-Krasna, *Moja ameriška leta*, Založba Lipa Koper 1980, spremna beseda Janez Kajzer, opremil Klavdij Palčič, str. 267).

ponatise že objavljenih del, ki so v svojem času govorila o aktualnem ameriškem življenju in njegovih problemih — gospodarski krizi, brezposelnosti, socialnih nasprotjih... Njene kratke tekste odlikuje preprosta in logična zgradba, zgodba s feminističnimi in revolucionarnimi idejami, osebno izpovedna pristnost in neposrednost, doživetost, izostrena socialna tematika, deloma motivika iz kulturnega življenja ameriških Slovencev v Clevelandu (Prizor iz sanj), ki v dialoški obliki aktualizira širšo kulturno-politično problematiko v tridesetih letih. Vsega tega pa ne bo mogla zanemariti slovenska literarna zgodovina, ko bo dopolnjevala podobo literarne ustvarjalnosti med zamejci in izseljenci.

Obsežnejši drugi del *Mojih ameriških let* je manj literaren, zato pa ohranjajo avtoričine reportaže dokumentarno trajnost. In vendar moramo priznati, da je tudi taka oblika dokumenta daleč od suhe, enodnevnne časnikarske kronike, ki jo prebereš in zavržeš. Preveč je v njej neposrednega doživljanja in spominjanja, analiz in dokumentov, zlasti o medvojnih in povojnih prispevkih ameriških Slovencev in Jugoslovancev pri razširjanju resnic o našem narodnoosvobodilnem boju in revoluciji, srečanjih in manifestacijah, ki ne morejo zgubiti svojega zgodovinskega, političnega pomena. Take so na primer reportaže Naše srečanje s Titom v New Yorku, Domove in samopomoč so si gradili, Ameriški Slovenci v številkah, Po radijskih valovih, Iz zapisnikov Združenih društev. Nekateri teksti govorijo o avtoričinih povojnih obiskih domovine — Razglej po domovini, njenih prvih ameriških letih — Za izobrazbo delavske žene — izseljenke, Domžale v New Yorku. Najbolj kronistični so teksti, v katerih so ohranjene misli in besede nekaterih naših najznamenitejših izseljencev — Luisa Adamiča, Zlatka Balokovića in drugih — Podobe in spomini, dalje od-

lomki, citati Iz mojega »razglednika« ter komentiran izbor pisem Ivana Moleka in Etbina Kristana — Zgovorna pisma. In naposled je avtorica v tekstu Iz življenja Franka Sakserja spregovorila o ustanovitelju Glasa naroda v New Yorku, o njegovem življenju in delu med ameriškimi Slovenci. Čeprav se osebno nista poznala, je njegovo kulturno poslanstvo prikazano bolj intimno kot zunanje opisno.

Moja ameriška leta so tehten dokument o življenju in aktivnostih ameriških Slovencev za ohranitev nacionalne in etnične samobitnosti. Avtorica, ki je kot dvajsetletno dekle zapustila rodno Primorsko in odšla na negotovo pot v Pennsylvanijo, se je takoj vključila v tamkajšnje kulturno in družbeno življenje. Gospodarska kriza je njo in moža preselila v New York, kjer sta ostala štiri desetletja. Ana Praček-Krasna je našla smisel svojega življenja v kulturnem in novinarskem delu ter v delavskem gibanju. Ni bila zgolj časnikarka v ozkem smislu, marveč tudi urednica, organizatorica in lastnica časopisa, pa tudi politična govornica in pisateljica. Njena življenjska pot je poglajala korenine ob delavskem življenju, ali natančneje — ob življenju priseljenih delavcev. Vseskozi pa je ohranila svojo narodnostno in jezikovno identiteto ter stike s staro domovino, kar ji je nalagalo dodatne preizkušnje in napore. In kaj je sedaj bolj logično kot to, kar je avtorica Mojih ameriških let pripravila v zadnjem času (izbrala, da bi se ohranilo) bogato gradivo o premalo znanih (zlasti med mladimi) prizadevanjih slovenskih izseljencev za ohranitev fizičnega in narodnostnega obstoja.

Marijan Zlobec

PESNIŠKO DELO IZJEMNIH ČLOVEŠKIH RAZSEŽNOSTI

S kratkimi ocenami, kakršne pišem, ne morem vselej ustrezno predstaviti

tista pesniška dela, ki jih spoznam za izjemen izraz človekovega ustvarjalnega duha. Poezija je potisnjena na rob splošne pomembnosti, ker je njenih bralcev malo, in ji v javnosti zadošča le najmanjša pozornost; daljšo razpravo o kaki pesniški zbirki je težko uveljaviti — tega je kriva miselnost, da je razlaga poezije ideološki predsodek in zgolj osebni, torej objektivno neveljavni pogled na poezijo; hkrati so tudi mnogi sodobni pesniki sami razveljavili pesniške vrednote, v tej zmedi pa so tisti, ki so predvsem samo opazovali pojave in jih označevali z raznimi imeni in ki niso samostojno razsojali stvarnosti teh pojavov, prepustili svoje mnenje in odgovornost obstoječim tokovom. Takšni kritični nemorali nasprotujem. Drznem si torej vzeti v zaščito pesniško delo Valentina Cundriča, posebej njegovo zadnjo, osmo zbirko »Vrči, zajetje luči in teme«, ki po mojem mnenju in mojih literarnih izkušnjah sodi med najboljša dela današnje slovenske besedne umetnosti. To trditev želim dokazati; zbirka sicer ne potrebuje obrambe pred kakim napadom, želim samo globlje osvetliti njeno izpoved, da bi jo razumeli in sprejeli kot javno vrednoto in dragocenost v človekovi notranjosti.

Ta zbirka je ezoterična poezija (kakor n. pr. Eliotova, Yeatsova, Baudelairova...); posvečena je globljim doživetjem, ki jim odprejo svoje čute in svoje dojemanje redki posamezniki, toda ravno pesniška izpoved sporoča te izjemne izkušnje drugim in olajšuje mišljenje, čutenje in spoznanja v tem duševnem območju. Tako resnično raziskuje »človeku neznane dežele«, vendar se pesnik ni vdal razvadi modernih piscev, ki raziskujejo jezik in lovijo možnosti presenetljivih besednih kombinacij. V Cundričevih »Vrčih...« stopimo prek praga zavesti, pojmov in predstav sodobnega pogleda na svet, ki je posledica znanstvenega mišljenja, njegovih čutno oprijemljivih dokazovanj, domiselnih postavk in ekspe-